

**КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТ
НАСИЉА У ПОРОДИЦИ**

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SARAJEVO

Pripremu i izdavanje ove publikacije finansijski je podržala Fondacija Heinrich Böll. Za stavove i mišljenja iznijete u publikaciji odgovorni su sami autori i autorice, a ne Fondacija Heinrich Böll.

КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Студент:
Марија Оцаковић

Бања Лука, октобар 2022. године

САДРЖАЈ

УВОД.....	3
1. ПОЈАМ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	3
2. ЕТИОЛОГИЈА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	4
2.1. Патријархално друштво као узрок криминалитета.....	6
2.2. Дисфункционална породица као узрок криминалитета.....	7
2.3. Економска нестабилност и незапосленост као узок криминалитета.....	7
2.4. Алкохолизам и друге болести зависности као узрок криминалитета.....	8
3. ФЕНОМЕНОЛОГИЈА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	10
3.1. Појавни облици насиља у породици.....	10
3.2. Понашање насилника и технике које користи.....	12
3.3. Облици насиља у односу на жртву.....	13
ЗАКЉУЧАК.....	15
ЛИТЕРАТУРА.....	16

УВОД

Насиље у породици као специфичан облик манифестације моћи присутно је у свим етапама људске цивилизације. Иако дуго присутан у друштву тек у другој половини прошлог вијека препознат је као друштвени проблем. Као последица овог корака данас већина савремених система саджи одређене мјере државне реакције на различите облике породичног насиља. Брачни и породични односи јесу првенствено приватни односи засновани вољом човјека и у његовом личном интересу, али то не смије да буде изговор за апсолутну слободу у њиховом уређењу. Једном настала брачна и породична заједница производи дејства која добијају општедруштвени значај и превазилази интересе само чланова породице, што и оправдава интервенцију друштва у уређење овог питања.

Лаички посматрано у самој формулацији „насиље у породици“ можемо да уочимо нешто парадоксално. Када узмемо овај проблем широких друштвених размјера основно питање које се намеће је како је у заједници која треба да је испуњена љубављу, пажњом и разумјевањем дошло до једне појаве као што је насиље. Само ако одговоримо на ово питање тј. ако истражимо факторе који су узроковали овај облик криминалитета, а након тога уђемо и у његову структуру и динамику моћићемо да приступимо рјешавању овог проблема на прави начин.

Овај рад осврнуће се на проблем насиља у породици са криминолошког аспеката. На самом почетку дефинисаћемо ову појаву, а затим детаљно ући у његову етиологију и феноменологију.

1. ПОЈАМ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Насиље је присутно у свим друштвеним епохама и својствено је свим друштвима. Овом феномену аутори приступају на различите начине и дају бројне исцрпне дефиниције. Свјетска здравствена организација дала је једну од најширих и најсвеобухватнијих дефиниција, према којој је „насиље најмјерно кориштење физичке силе или моћи, против себе, другог лица или према групи или заједници, што за последице може имати повреде,

психичке повреде, лишавање, занемаривање или смрт“.¹ Најуже и најпростије можемо рећи да је то употреба силе, пријетње или злоупотребе моћи према другом лицу (мада неки аутори под овај појам подводе и самоповријеђивање).

Породица је примарна друштвена група. Заједнички живот и рад под истим кровом групе људи и сродничка повезаност између њих издвајају се као два елемента који чине породицу, а који варирају у историјски промјенљивим размјерима. Основна функција модерне породице су социјализација дјете и емотивна, економска и психолошка потпора и размјена међу супружницима, што се свакако коси са горе дефинисаним појмом насиља.²

Конечно, сам појам насиља у породици најчешће се дефинише као скуп понашања чији је циљ контрола над чланом породице употребом силе, застрашивањем и манипулисањем. Оно подразумијева примјену физичке и психичке силе према члановима своје најуже друштвене групе уз угрожавање и поврјеђивање домена сигурности и односа повјерења и испољавање контроле и моћи над жртвама. Такође, један је од облика родно заснованог насиља. Родно засновано насиље је глобални феномен који најчешће погађа жене и дјевојчице широм планете, у свим државама и културама, без обзира на друштвено уређење, религију, вриједности и ставове.³ Јавља се у свим фазама животног циклуса: почевши од пренаталне фазе (злостављање мајке током трудноће), па до насиља над партнерком у репродуктивној фази и позној старости као последица дубоко утканих родних стереотипа и патријархалне традиције.

2. ЕТИОЛОГИЈА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

¹Ђ. Игњатовић, *Појам и етиологија насилничког криминалитета*, Правни факултет Универзитет у Београду, Београд 2011, стр. 182.

²Опширније И. Шијаковић, Д. Вилић, *Социологија за правнике*, Удружење социолога Бања Лука, Бања Лука 2013, стр 147 – 149.

³А. Милић (ур), *Спречавање и сузбијање насиља у породици у Републици Српској, приручник за поступање субјеката заштите*, Влада Републике Српске Гендер центар – Центар за једнакост и равноправност полова Бања Лука 2010, стр. 19.

Етиологија насиља у породици бави се проналажењем одговора на питање шта је узрок јављања насиља у породици и његове масовности, које су то субјективне и објективне околности довеле до ове врсте асоцијалног понашања, као и како се формира личност насилника. На основу свих теоријских расправа и резултата проведених истраживања могло би се само са сигурношћу рећи да узрок криминалитета никада није у једном фактору, већ да у настанку криминалног феномена увијек учествује скуп различитих фактора међусобно повезаних и условљених.⁴ Личност тј. појединац са својим биолошким, психичким и физичким особинама у контакту са социјалном средином, под утицајем ендогених и егзогених фактора испољава одређено понашање. Породично насиље најчешће се испољава у садејству социјалних, психопатолошких и културно-историјских чињеница. Насиље у породици се одвија у тријади – у нарушеној комуникацији и нескладу интеракције насилника и жртве који су у међусобној формалној, културолошкој, социјалној и емоционалној повезаности.⁵ Када говоримо о психолошком профилу насилника и жртве примјећене су одређене особине својствене овим лицима. Психилошки профил насилника подразумева импулсивност, агресивност, несигурност, асоцијалност, етичке дефектности, недостатак осјећајности и емпатије, лабилност, љубомору, недостатак осјећаја кривице, неуротичност. Жртве су најчешће инфериорне, уплашене, зависне, рањиве, осјетљиве. Насилници бирају инфериорне особе, слабије од себе у било ком смислу, а најчешће физичком (због саме природе ових кривичних дијела), што објашњава чињеницу да су жене и дјеца подложнији виктимизацији. Као што је претходно наведено, узроци насиља у породици су мултифакторски. Они не дјелују изоловано, међусобно се преплићу и представљају узрок и посљедицу један другом. Као неке од најдоминантнијих узрока можемо издвојити: патријархално друштво и традицију, дисфункционалну породицу, економску нестабилност инезапосленост, алкохолизам и друге болести зависности.

⁴И. Марковић, *Основи криминологије*, Правни факултет Бања Лука 2010, стр 159.

⁵А. Милић (ур), *Спречавање и сузбијање насиља у породици у Републици Српској, приручник за поступање субјеката заштите*, Влада Републике Српске Гендер центар – Центар за једнакост и равноправност полова Бања Лука 2010, стр. 35.

2.1. Патријархално друштво као узрок криминалитета

Појам и стварност породице из прошлости није истовјетан појму стварности породице о којој данас говоримо⁶. Породица је у прошлости била претежно радна заједница, њена снага је зависила од броја чланова, нарочито мушких чланова, а са становишта управљања власт се налазила у рукама старјешине (опет мушкарца). У таквом окружењу постојао је сасвим другачији однос према жени и дјечи која су била у видно инфериорнијем, зависном положају. Мушкарац поред физичке надмоћи, економско, образовно и у сваком другом смислу доминирао је над женом. Различито вредновање мушкарца и жене испољавало се у сваком сегменту живота што се манифестовало и као физичко и психичко злостављање и кажњавање.

Остаци патријархалног уређења дубоко су укорјењени у бројним савременим друштвима. Створена је слика да је насиље нужно трпјети због очувања идиличне слике породице која је са историјског аспекта дуго егзистирала искључиво као „микро-друштво“ које је све проблеме рјешавало само у свом оквиру. Преношење „културних образаца“ довели су до високог нивоа толеранције породичног насиља у друштвеној реакцији као и у законодавној сфери. Још увијек постоје свјетске земље које не инкриминишу овај вид насиља или инкриминишу само оне облике са најтежим посљедицама. Такође сусрећемо се са срединама у којима се под плаштом промоције родне равноправности дешавају најтежи облици родно заснованог насиља у циљу одржања доминације мушкарца.⁷ Имајући у виду претходно наведено, можемо да закључимо да су равноправност и женска права и даље на „климавим ногама“.

⁶И. Шијаковић, Д. Вилић, *Социологија за правнике*, Удружење социолога Бања Лука, Бања Лука 2013, стр 147.

⁷Опширније Н. Дробњак, С. Бајић, *Коментар закона о родној равноправности*, Министарство за људска и мањинска права Црне Горе и Мисија ОЕБС-а у Црној Гори, Подгорица 2015.

2.2. Дисфункционална породица као узрок криминалитета

Као други значајан узрочник насиља у породици можемо да издвојимо деградирану, дисфункционалну породицу. Дисфункционална породица подразумијева присутност одређених социопатолошких појава као што су алкохолизам, наркоманија, криминалне активности. Карактеришу је честе свађе, одсуство љубави, лоша међусобна комуникација, занемаривање, агресија, апатија, напетост, одбацивање дјецe и њихово навођење на криминалне активности, што све указује на средину подложну развоју насиља. Ситне свађе родитеља временом ескалирају у крупне конфликте који често доведу до физичког насртања и физичког и психичког злостављања. Овакви обрасци понашања временом се пресликавају и на однос према дјеци. Поред насиља које испољавају партнери међусобно и насиља према дјеци, присутно је и насиље од стране дјецe према родитељима и између дјецe међусобно. У породици дјецa остварују први социјални контакт и започињу процес социјалног учења. Лични примјери родитеља служе дјеци као обрасци за касније понашање и заузимање ставова о животним питањима. Ако је први социјални контакт лош, дјецa имају само негативне узоре понашања, услед чега развијају негативне друштвене склоности које их увлаче у деликвенцију. Негативни узори понашања у комбинацији са средином коју карактерише одсуство емоционалне тоpline и свађалачки односи, малољетнике уводи у депресију, повлачење у себе, често код њих развија и агресију, а свакако их чини подложнијим антисоцијалним утицајима.⁸ Желећи да заштите себе или другог члана породице, или само у потреби да искажу своју фрустрацију и револт, дјецa испољавају насиље према члановма своје примарне друштвене групе.

2.3. Економска нестабилност и незапосленост као узок криминалитета

Незапосленост је друштвена појава коју карактерише немогућност запослења радно способног становништва. Она негативно утиче на економски статус појединца, а самим тим и на економски статус његове породице. Поред тога, негативна посљедица

⁸Опширније И. Марковић, *Основи криминологије*, Правни факултет Бања Лука 2010, стр 186 – 190.

незапослености јесте и стварање посебног психичког стања појединца које одликује несигурношћу, конфузијом, апатијом и разочарењем, што може резултирати разним социопатолошким појавама, као што су алкохолизам, просјачење, проституција итд.⁹ Дакле, незапосленост производи низ других негативних појава које могу бити узрок или повод криминалног понашања. Фрустрација, осјећај мање вриједности узрокован дуготрајним задржавањем у стању без материјалних средстава, као и немогућност да задовоље жељене потребе, доводе до конфликтних ситуација у породици које прерастају и у породично насиље. Као најтежа посљедица незапослености може да наступи сиромаштво – стање неспостојања економских, социјалних и културних услова за задовољење основних биолошких и других људских потреба. Ова појава у садејству са другим криминогеним факторима ствара још јачи осјећај субјективног незадовољства и негативне породичне атмосфере, а тиме и средину погодну за насиље.

Посматрано из другог угла, незапосленост једног брачног партнера доводи га до економске зависности од другог партнера, а тиме ствара и однос надређености и доминације. Економским условљавањем насилник успоставља и одржава покорност жртве. У страху да ће „остати на улици“, у немогућности да обезбиједи основне егзистенцијалне услове живота, често и у страху за судбину дјете, брачни партнер (најчешће жена), пристаје на понижавајући третман друге стране, не пријављује насиље и постаје жртва психичког и физичког терора.

2.4. Алкохолизам и друге болести зависности као узрок криминалитета

Алкохолизам се најчешће дефинише као хронична, прогресивна болест стечена навиком, коју карактерише жеља за пијењем алкохолних пића у циљу постизања субјективног стања задовољства. Ова социопатолошка појава се негативно одражава на многе аспекте живота алкохоличара, укључујући ту и његову породицу. У неким случајевима алкохолизам се јавља као одлучујући фактор у извршењу кривичног дјела, а у неким има карактер узрока или повода, односно у вези са другим факторима даје већи или мањи

⁹*Ibid.* стр. 172.

допринос настанку криминалног понашања.¹⁰ Под утицајем алкохола код појединца слабе моралне и друштвене кочнице, смањује се могућност контроле над властитим посупцима, док нагон агресивности и сексуални нагон јачају. Алкохоличари су склони изазивању нереди на сваком мјесту и у свако вријеме, а нарочито у породици и другој најближој средини. Извршиоци кривичних дијела у алкохолисаном стању у већини случајева су мушкарци. По повратку кући, најчешће у касним вечерњим сатима, они физички насрћу на своје мајке, жене, дјецу, упућују им псовке, погрдне ријечи, пријете, сексуално их напаствују, траже новац за задовољавање својих потреба. Властиту породицу доводе до моралног и материјалног пада, често на руб егзистенције, стварајући тако деградирану породицу у којој влада криминогена атмосфера и негативни узор понашања који остале чланове породице могу одвести у различите облике асоцијалног и делинкветног понашања.¹¹

Од других болести зависности значајно је споменути наркоманију и коцку. Наркоманија је стање периодичне или хроничне интоксинације до којег долази поновљеним узимањем дроге. Крминалитет наркомана се испољава кроз вршење кривичних дијела под утицајем дроге, као и кривичних дјела којим се обезбјеђују средства за набавку дроге. Кривична дјела под утицајем дроге, слично као и дјела у алкохолисаном стању, утичу на вршење насиља у породици. Специфично психичко стање у које су доведени под утицајем конзумираних супстанци чине га склонијим криминалним активностима. Као што је познато узимање наркотичких супстанци временом ствара несавладиву жељу и потребу да се настави са узмањем и повећа доза. Зависник је спреман на све да би дошао до жељене супстанце. Редовно конзумирање дроге захтјева позамашна финансијска средства до којих највећи број наркомана не може да дође легалним путем. Да би прибавио потребан новац прибјегава кривичним дјелима крађе, уцјене, изнуде, чије вршење најчешће прво започиње у породици. И на крају коцкари, обично мушкарци средњег животног доба, слично као и наркомани, не бирају начин да дођу до новчаних средстава за задовољавање својих потреба. Поред тога након изгубљених великих свота новца или задуживања, код њих се јавља осјећај беспомоћности, узнемирености, анксиозности, који

¹⁰*Ibid.* стр. 195.

¹¹*Ibid.* стр. 196.

га чини подложнијим и другим антисоцијалним утицајима, што доводи до деликвенције чије су опет примарне жртве најближи.¹²

3. ФЕНОМЕНОЛОГИЈА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Феноменологија насиља у породици се бави појавним облицима, структуром, класификацијом, динамиком кривичних дијела насиља у породици, као и анализом живота починилаца ових кривичних дијела.

3.1. Појавни облици насиља у породици

Теорија и пракса у досадашњем периоду дефинисали су као основне облике насиља у породици: физичко, психичко, економско и сексуално насиље.

Физичко насиље подразумијева примјену физичке силе на другу особу употребом дијелова тијела или оружја. Оно се најчешће манифестује као ударање, гурање, шамарање, чупање за косу, а доводи до лакших и тежих физичких повреда. Има за циљ успостављање доминације, контроле, кажњавање члана породице и наношење му физичких повреда и бола.

Психичко насиље подразумијева разне облике психичког малтретирања, односно вербално злостављање, пријетњу употребе силе, наметање одређених правила понашања, изолацију и контролу жртве, исмијавање у оквиру породице или на јавним мјестима, дуготрајно вријеђање на личној основи, изазивање трајнијег и дужег осјећаја личне несигурности, омаловажавање, ругање итд.¹³ Циљ оваквог опхођења је наношење емотивне штете другој особи.

Економско насиље које углавном обухвата узимање новца и вриједних ствари, контролисање зараде и примања, забрану члану породице да располаже својим и заједничким приходима, забрана да се запосли и оствари сопствене приходе, одузимање

¹²Опширније Balci, Y. G., & Ayranci, U. (2005). Physical violence against women: Evaluation of women assaulted by spouses. *Journal of clinical forensic medicine*, 2005.

¹³*Ibid*, стр. 196.

средстава за рад, наметање обавезе сталног подношења детаљних извјештаја о трошењу новца и слично.¹⁴ Најчешће су мушкарци ти који контролишу финансије и цјелокупни кућни буџет дајући партнерки новац у дијеловима, само за потребе које према њему представљају неопходне трошкове за кућу.

Сексуално насиље према дефиницији Свјетске здравствене организације представља било који сексуални чин, покушај остваривања тог чина, нежељени сексуални коментар или приједлог усмјерен против особе и њене сексуалности, а који може починити друга особа без обзира на ситуацију и однос са жртвом. Према истраживаљима сексуално насиље у породици у порасту је у ратном и постконфликтном окружењу. Често је праћено и физичким и психичким насиљем и за жртву је нарочито понижавајуће. Насиље овог облика најчешће чине супрузи, бивши супрузи и ванбрачни партнери. Када говоримо о сексуалном насиљу важно је споменути и сексуалну злоупотребу дјете. Сматра се да је сексуална злоупотреба инцестног типа једно од најтрауматичнијих искустава које дијете може да доживи. Специфичност овог облика насиља је третман жртве на неодговарајући начин од стране особе у коју има повјерења и од које очекује другачији однос. Многи извршиоци ових дијела признају да су могли сексуално злоупотребити своју дјецу само зато што су могли да их наведу на покорност и ћутање, примјеном разних облика застрашивања и пријетњи (нпр. да ће убити жртву или мајку дјетета).¹⁵

Када говоримо о појавним облицима насиља у породици поједини аутори издвајају и емоционално и духовно насиље као посебне облике. *Духовно насиље* би представљало систематско исмијавање и уништавање религијских и културних увјерења члана породице. *Емоционално насиље* се манифестује као дуготрајно и континуирано неисказивање љубави и пажње, одбацивање и занемаривање емотивних потреба члана породице.¹⁶

¹⁴В. М. Симовић, А. Пирић, „Откривање и доказивање кривичних дијела насиља у породици“, *Насилнички криминалитет – сексуална деликвенција и насиље у породици*, ЈЗУ Завод за форензичку психијатрију, Соколац 2020, стр 171.

¹⁵З. Мршевић, *Инцест између мита и стварности*, Београд 1997, стр 35.

¹⁶И. Марковић, *Основи криминологије*, Правни факултет Бања Лука 2010, стр. 211.

3.2. Понашање насилника и технике које користи

Велики проблем са којим се сусрећемо код насиља у породици је тај што је насилника тј. извршиоца ових кривичних дјела веома тешко препознати. Саме жртве најчешће шуте, а у очима спољашње средине ове особе су часни, „породични људи“ што наравно отежава и откривање и кривично гоњење ових дијела. За насилника се може рећи да живи двоструки живот. Ове особе имају тенденцију да у јавности истичу своју приврженост породици. Они говоре о жени и дјечи са пуно љубави, исказују њежност и пажњу партнерки у присуству других и наглашавају кад год је могуће како им је породица на првом мјесту. Имају циљ да у друштви створе слику савршеног мужа, савршеног оца, идиличну слику породице. Гласно се смију, духовити су, весели, често високог друштвеног статуса. Само „иза затворених врата“ они показују своју другу страну. Кроз насилне акте према жртви они „хране“ свој его. Имају потребу да доказују своју супериорност, што у ствари, представља последицу комплекса и несигурности.

Још један тип насилника о којем можемо да говоримо је онај који након насилног акта показује јако изражен стид и властиту кривњу. Извршиоци ових кривичних дијела најчешће су склони и другим антисоцијалним облицима понашања (алкохолизам, дрога, коцка). Карактеристично за њих, нарочито за алкохоличаре након тријежења, је извињавање, обећавање да се сличне ствари никад више неће поновити, да ће се промијенити. Они увијек траже нову шансу, покушавају да се искупе материјалним поклонима, претјерано исказују пажњу и у тим „свијетлим тренуцима“, оправдавају своје акте стресом око посла и другим изговорима. У очима жртве желе да се прикажу као губитници, да јој дају дознања да су свјесни своје кривице и да тиме придобију њено сажаљење и поновно повјерење и тако је наведу на остатак у таковој заједници. Нажалост, стари обрасци понашања се првом приликом понављају и све обећано „пада у воду“.

Када говоримо о техникама које насилник користи да би успоставио и одржао своју доминацију, можемо издвојити: наметање кривице, застрашивање, понижававање, изоловање из друштва. *Наметање кривице* испољава се као оптуживање жртве за лош одгој дјете, финансијске проблеме, необављене кућанске послове, као и за ствари за које објективно не може да буде крива. *Застрашивање* омогућава успостављање покорности.

Насилник пријети тежим повредама, избацивањем из куће, одузимањем дјецe тј. указује жртви на посљедице у случају супротстављања или пријављивања дјела и на тај начин одржава своју контролу. *Понижавање* је техника којом се особа доводи у положај у којем почиње да сумња у себе и своје вриједности. Насилник практикује ословљавање погрдним ријечима, исказивање гађења према жртвином изгледу и поступцима, вријеђа њену интелигенцију, доводи у питање њену способност, што доводи до губитка осјећаја личне вриједности и самопоштовања. *Изоловање из друштва* манифестује се као ускраћивање контакта са спољњим свијетом, ограничавање физичког кретања ван куће и комуникације са члановима примарне породице и пријатељима.

3.3. Облици насиља у односу на жртву

У односу на то ко су жртве кривичних дијела насиља у породици можемо да говоримо о насиљу између брачних и ванбрачних партнера, насиљу према дјеци и насиљу према старијим и немоћним особама. Због специфичног односа између учиниоца и пасивног субјекта, као и специфичних услова одвијања криминалног акта, тамна бројка овог криминалитета је изузетно велика.¹⁷ Према неким истраживањима у 40% случајева извршилац је брачни партнер, у 19% случајева бивши брачни партнер, 1% дијете или родитељи, у 2% случајева брат или сестра, у 3% остали рођаци, у 10% случајева момак или бивши момак, у 9% случајева пријатељи и у 16% остале особе, које нису рођаци.¹⁸

Насиље између брачних и ванбрачних партнера јавља се као најчешћи облик чији су објект насиља обично жене. Разлози останка жена у таквим браковима су многобројни, а могу се подијелити на оне везане за субјективни осјећај жртве и оне које се тичу предрасуда околине и опште друштвене небриге и занемаривања овог проблема. Сматра се да су љубав, страх и нада три основне покретачке снаге које држе циклус насиља у сталном покрету. Као неке од разлога због којих жртве не говоре о насиљу које трпе можемо издвојити: осјећајмање вриједности, економска зависност ње и дјецe од мужа, страх од партнера и осуде средине, недостатак подршке, притисак конзервативне

¹⁷И.Марковић, *Основи криминологије*, Правни факултет Бања Лука 2010, стр 211.

¹⁸Masters, R., Roberson C.:*Inside Criminology*, Prentice Hall, Engelwood Cliffs, s. 382.

породице и друштва итд. Жене жртве насиља карактерише низак ниво самопоштовања, имају јака традиционална убјеђења, често су неинформисане о могућностима правне и институционалне заштите од насиља у породици, мишљења су да је отац потребан дјечи иако је насилан. Дуготрајно и континуирано понављање насилних аката, жене најчешће води у стање депресије. Депресија се манифестује у виду физичких поремећаја (смањивање тјелесне тежине, недостатак енергије, хронични умор), поремећаја осјећања (раздражљивост, туга, безвољност, анксиозност), поремећаја у понашању (повлачење из радних и друштвених активности, занемаривање дјече и кућних послова). Такође, истраживања показују да жене које су прије брака живјеле у породици у којој је доминирало насиље имају много већи степен толеранције према насиљу и прихватају га као нормалну појаву.

Генерално, *насиље над дјецом* најчешће се врши у породици. Дјеца не пријављују извршиоце због страха, увјерења да им нико неће вјеровати, често и из разлога што због своје животне доби нису у стању да препознају да је то недозвољени акт, тј. навикнути су од малих ногу на такво опхођење од стране родитеља и прихватају га као нормално. У породицама гдје су односи поремећени на било који начин, дјеца због своје рањиве доби постају најугроженији субјекти. Због природе односа између родитеља и дјече, надређености и зависности дјече о родитељима, односи често прелазе границу здравог кажњавања у циљу васпитања и прерастају у иживљавање и злостављање. Ово све оставља далекосежене посљедице на психички развој личности дјетета и процес његове социјализације. Као и код партнерских односа женске особе се и овде јављају чешће као жртве и то обично од стране оца. Истраживања показују да су дјевојчице чији очеви злостављају њихове мајке 6,5 пута вјероватније жртве својих очева него оне које имају ненасилне очеве. Насиље се испољава као сексуално злостављање, запостављање, напуштање дјече, физичко кажњавање. Велики проблем када говоримо о овој теми је што се насиље према дјечи у великом обиму и даље посматра као одгојна мјера.

Старије и немоћне особе доживљавају сличне облике насиља као и дјеца и жене, али су поред тога жртве и разних финансијских манипулација. Разлози се обично свode на то их члан породице који је насилник гледа као терет који више није у могућности да привређује.

ЗАКЉУЧАК

Насиље у породици дешава се независно од старосне доби, расе, вјере, образовања и социоекономског статуса и сходно томе потребно га је сагледати са једног ширег, глобалног нивоа. Иако се од краја прошлог вијека озбиљније приступило овом проблему, пред цијелом заједницом је и даље дугачак пут до његовог рјешавања. Ако упоредимо насиље у породици са другим облицима криминалитета, чињеница је да је друштво и даље толерантније према овим кривичним дјелима, а да је тамна бројка изразито висока. Конкретни облици правне заштите своде се на његово инкриминисање и санкционисање кроз кривично и прекршајно законодавство и предвиђање могућности изрицања заштитних мјера у једном или више поступака. Основни циљ свих мјера је обезбјеђивање што ефикасије заштите жртава. Поред добре правне регулативе неопходна је брза и адекватна реакција правосудних и полицијских органа, ангажман социјалних и здравствених установа и владиних и невладиних организација. Потребно је радити и на превенцији кроз разне видове едукација и савјетовалишта и овом проблему пружити шири јавни простор кроз медије и средства информисања. Велика улога је и на сваком појединцу. Сваки човјек прије свега треба да његује и унапређује односе у властитој породици, а ако проблем насиља препозна у ужој или широј околини од њега не треба да окреће главу.

Породични односи, како је више пута наглашено, улазе у најинтимнију сферу сваког појединца. Мијешање у сваки сегмент овог односа обесмислило би институцију породице, а то би због специфичности овог односа практично било и немогуће. Претходно наведено, наравно ни у какавом случају не смије да буде оправдање за насиље. Иако, у посебном односу, чланови породице су ипак на првом мјесу индивидуе са основним правима и слободама које морају да уживају истој мјери у међусобним односима, као и у односима у широј друштвеној заједници.

ЛИТЕРАТУРА

- (1) Ђ. Игњатовић, *Појам и етиологија насилничког криминалитета*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011.
- (2) А.Милић(ур), *Спречавање и сузбијање насиља у породици у Републици Српској, приручник за поступање субјеката заштите*, Влада Републике Српске Гендер центар– Центар за једнакост и равноправност полова Бања Лука 2010.
- (3) И. Марковић, *Основи криминологије*, Правни факултет Бања Лука 2010.
- (4) И. Шијаковић, Д. Вилић, *Социологија за правнике*, Удружење социолога Бања Лука, Бања Лука 2013.
- (5) В.М.Симовић, А. Пирић, „Откривање и доказивање кривичних дијела насиља у породици“, *Насилнички криминалитет – сексуална деликвенција и насиље у породици*, ЈЗУ Завод за форензичку психијатрију, Соколац 2020.
- (6) З.Мршевић, *Инцест између мита и стварности*, Београд 1997.
- (7) Masters, R., Roberson C.:*Inside Criminology*, Prentice Hall, Engelwood Cliffs.
- (8) М. Бошковић, „Породични фактори криминалитета и породично насиље“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 44/2010.
- (9) Р. Ковачевић, Б. Кецман, *Убиство у породици*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2006.

- (10) Н.Дробњак, С. Бајић, *Коментар закона о родној равноправности*, Министарство за људска и мањинска права Црне Горе и Мисија ОЕБС-а у Црној Гори, Подгорица 2015.
- (11) Balci, Y. G., & Ayranci, U. (2005). Physical violence against women: Evaluation of women assaulted by spouses. *Journal of clinical forensic medicine*, 2005.

